

70-річчя

ЧЛЕНА-КОРЕСПОНДЕНТА НАН УКРАЇНИ

Ю. П. МЕЛЬНИКА

7 серпня виповнилося сімдесят років видатному вченому в галузі наук про Землю члену-кореспонденту НАН України Юрію Петровичу Мельнику.

У 1954 р. Ю. П. Мельник закінчив геологічний факультет Київського держуніверситету імені Т. Г. Шевченка. Відтоді розпочалася його плідна наукова та науково-організаційна діяльність, яку він на все життя пов'язав з Національною академією наук України. Спочатку Юрій Петрович працював в Інституті геологічних наук, а з 1969 р. — в Інституті геохімії і фізики мінералів, де протягом 1972—1996 років очолював відділ експериментальної мінералогії.

У 1961 р. Ю. П. Мельник захищає кандидатську дисертацію за спеціальністю «геологія рудних родовищ», але, відчувши, що набутих професійних знань йому недостатньо, вирішує оволодіти ще одним фахом — фізико-хіміка і поступає на хімічний факультет Київського держуніверситету імені Т. Г. Шевченка. В 1968 р. успішно його закінчує, отримавши другу вищу освіту. Набуті знання дають можливість вченому по-новому підійти до висвітлення закономірностей розвитку родовищ рудних корисних копалин у надрах України. У 1973 р. він захищає докторську дисертацію за спеціальністю «геохімія» на тему: «Фізико-хімічні умови утворення залізистих кварцитів Українського щита». Основний напрям наукових досліджень Ю. П. Мельника тісно пов'язаний з розробкою фундаментальних проблем геології, мінералогії і рудоутворення на основі геолого-геохімічних, мінералогічних, експериментальних і термодинамічних даних. У НАН України він є фундатором «експериментальної мінералогії» — наукового напрямку, який перебуває на стику геологічних наук та фізичної хімії. Наукові праці вченого дістали визнання не тільки в Україні, а й за кордоном.

Ю. П. Мельник — автор близько 200 публікацій, у тому числі 12 монографій, з яких дві видані за рубежом.

До найцінніших для світової геологічної науки результатів, отриманих Юрієм Петровичем, можна віднести, зокрема, аналіз на підставі комплексу експериментальних досліджень (термодинамічних розрахунків і геолого-геохімічних даних) розвитку процесів формування складного геохімічного циклу заліза і кремнезему в докембрійський період. Уперше в світі запропоновано акумуляційну біогеохімічну модель утворення докембрійських залізисто-кременистих порід і руд, узгоджену із сучасними уявленнями про еволюцію літосфери, атмосфери, гідросфери і біосфери. Цей цикл наукових робіт Ю. П. Мельника у 1972 р. відзначено премією імені В. І. Вернадського АН УРСР.

Так само вперше розроблено систему погоджених термодинамічних констант мінералів заліза і магнію, запропоновано і підтверджено експериментально новий метод прогнозування властивостей реальних газів за високих температур і тисків, теоретично обґрунтовано та експериментально пояснено глибинні процеси карбонатизації. За ці результати в 1978 р. вченого нагороджено Почесною грамотою Всесоюзного хімічного товариства ім. Д. І. Менделєєва.

На підставі теоретичних і експериментальних досліджень вдалося вирішити конкретні питання прояву та розвитку процесів метаморфізму залізисто-кременистих, карбонатних і

ультраосновних порід Українського щита, пояснити утворення складної зональності залежно від варіацій температур, тиску та якісного складу флюїдів при метасоматозі, за що Ю. П. Мельник із співавторами в 1998 р. одержали Державну премію України в галузі науки і техніки.

Велике значення для розвитку теоретичних основ геохімії рідкісних елементів та практики геологорозвідувальних робіт в Україні мали розробки, які дали змогу визначити фізико-хімічні умови переносу урану, торію і вольфраму у водних розчинах та закономірності їх осадження.

Широкий кругозір вченого-енциклопедиста та розуміння ним значення сучасних проблем геохімії техногенезу для збереження чистоти довкілля і практичного вирішення завдань охорони навколишнього природного середовища сприяли тому, що в 1996 р. Юрій Петрович очолив відділ проблем екологічної безпеки в Державному науковому центрі радіогеохімії навколишнього середовища (нині Інститут геохімії навколишнього середовища) НАН та МНС України, де він працює і зараз.

Плідну наукову діяльність Ю. П. Мельник завжди поєднував з громадською і науково-організаційною роботою. Був членом Бюро Відділення наук про Землю АН УРСР і заступником академіка-секретаря (з 1977 по 1987), неодноразово обирався президентом Українського мінералогічного товариства (1981—1991), а з 1991 р. став його почесним членом.

Багато років Ю. П. Мельник присвятив становленню та розвитку *«Мінералогічного журналу»*: був заступником його головного редактора та головним редактором, а з 1994 р. є постійним членом редколегії.

В останні роки вчений велику увагу приділяє підготовці висококваліфікованих наукових кадрів. У 1992 р. він призначається заступником голови, а у 1995 р. — головою експертної ради з геологічних наук ВАКу України.

Серед численних талантів Ю. П. Мельника є і спортивні. З юності він любив гори і йшов до тих вершин, на яких ще ніхто не бував... У 1962 р. він отримав звання майстра спорту СРСР з альпінізму.

Вітаючи Юрія Петровича з ювілеєм, наукова громадськість бажає йому міцного здоров'я, невичерпної енергії, підкорення нових наукових вершин, подальших творчих успіхів.